

6. DIDŽIŲJŲ RAIDŽIŲ RAŠYMAS

6.1. DIDŽIOSIOS RAIDĖS SAKINIO PRADŽIOJE

6.1.1. **Didžiąja raide pradedamas pirmasis teksto ir pirmasis kiekvieno sakinio žodis po taško, šauktuko, klaustuko ir daugtaškio, kuriais baigiasi pirmesnis sakiny, pvz.:**

1. *Naktis tamsi. Elektra jau užgesusi. Visur tamsa.* (V.) 2. *Poezija, kas tu esi? Nekaltas melas ar dvasia šviesi?* (K. Br.) 3. *Laukiu... O širdis, rodos, ims ir iššoks iš krūtinės... Juntu, kad jau visai nebetoli...* (J. B.)

6.1.2. **Po dvitaškio didžiąja raide pradedama tiesioginė kalba ir cituojamo sakinio pirmasis žodis, pvz.:**

1. *Apkabino mane tėvas ir tarė: „Štai, sūneli, aš tau prirengiau drabužius“.* (J. Blč.) 2. *Gruodžio 24 d. atviruke rašoma: „Nuoširdžiai dėkoju už atsiųstas man ir institutui knygas!“* (A. Sb.)

Pastaba. Po šauktuko, klaustuko ar daugtaškio, kuriais baigiasi tiesioginė kalba, pirmasis autoriaus žodis pradedamas mažąja raide, pvz.: 1. *„Tegyvuoja taika!“ – baigė jis savo kalbą.* 2. *„Kur keliausi?“ – paklausiau draugą.* 3. *„Maniau, kad...“ – buvo bepradedęs kalbėti.*

6.2. ASMENŲ, GYVŪNŲ IR GAMTOS DAIKTŲ VARDAI

6.2.1. **Žmonių vardai, pavardės, slapyvardžiai ir prievardžiai rašomi didžiąja raide, pvz.: Jonas, Birutė, Butautas, Žemaitė, Vaižgantas, Pelenė; Jonas Jablonskis, Salomėja Nėris, Vytautas Didysis, Lazdynų Pelėda, Vincas Mykolaitis-Putinas.**

Pastaba. Asmenų vardai, netekę tikrinės reikšmės ir virtę bendriniais žodžiais ar moksliniais terminais, rašomi mažąja raide, pvz.: *mecenatas, donžuanas; omas, amperas, rentgenas, voltas; vatmanas.*

Taip pat mažąja raide rašomi asmenų vardai, kuriais apibendrintai nusakoma tam tikra žmonių grupė, pvz.: 1. *Kiek einšteinų ir galilėjų be laiko žemėje užmigo.* 2. *Netiesa, kad mūsų laikais nebėra penelopių, solveigų, džuljetų.* (r.)

6.2.2. **Individualūs dievų, religinių ir mitologinių būtybių vardai rašomi didžiąja raide, pvz.: Dievas, Alachas, Mahometas, Žemėpatis, Medeinė, Apolonas, Venera, Jupiteris; Dievas Tėvas, Jėzus Kristus.**

Bendriniai mitologinių ir religinių būtybių vardai rašomi mažąja raide, pvz.: *angelas, laumė, kaukas, nimfa, mūza, deivė.*

Mažąja raide rašomas ir bendrinis žodis *dievas*, plg.: *Dešimt Dievo įsakymų*, bet: *Neturėk kitų dievų...*

6.2.3. **Gyvulių, paukščių, medžių ir negyvų gamtos daiktų tikriniai vardai rašomi didžiąja raide, pvz.: Sartis, Žvairiukas, Kuodutė, Kukas (paukštis), Baublys, Puntukas, Mokas.**

Didžiąja raide rašomi literatūros kūriniuose veikiančių augalų ir net daiktų bendriniai pavadinimai:

1. *Senas senas buvo dievų medis Ažuolas, augmenų karalius – Juodžius.* (V.) 2. *Susitarė Vanduo su Moliu... ir išdaigino – Ažuolą.* (V.)

6.3. ASTRONOMINIŲ IR GEOGRAFINIŲ OBJEKTŲ PAVADINIMAI

6.3.1. **Planetų, žvaigždžių ir kitų astronominių kūnų vardai rašomi didžiąja raide, pvz.: Marsas, Saturnas, Jupiteris, Venera.** Jei pavadinimas susideda iš kelių žodžių, visi jie rašomi didžiąja raide,

išskyrus tuos, kurie reiškia bendrinį dangaus kūno pavadinimą (*žvaigždė, žvaigždynas* ir pan.), pvz.: *Paukščių Takas, Didieji Grižulo Ratai*, bet: *Gulbės žvaigždynas, Andromedos ūkas*.

Žodžiai *Saulė, Mėnulis, Žemė* rašomi didžiąja raide, kai reiškia astronominius dangaus kūnus, pvz.: *Žemė su savo palydovu Mėnuliu skrieja aplink Saulę*. (r.) Kitais atvejais žodžiai *saulė, mėnulis* ir *žemė* rašomi mažąja raide, pvz.:

1. *Saulė nusileido, mėnulis patekėjo*.
2. *Laisvės nori visos žemės* (t. y. viso pasaulio) *tautos*.
3. *Žemaičių žemė aidi nuo dainų*.

6.3.2. **Tikriniai geografinių ir administracinių objektų pavadinimai rašomi didžiąja raide.** Jei pavadinimas susideda iš kelių žodžių, visi jie rašomi didžiąja raide, išskyrus tuos, kurie reiškia bendrinį objekto vardą (*vandenynas, jūra, kalnas, miestas, kaimas* ir pan.). Didžiąja raide rašomi:

a) *žemynų, vandenynų, jūrų, upių, ežerų, kalnų* ir kitų geografinių objektų pavadinimai, pvz.: *Europa, Arktis, Okeanija* (salos), *Atlantas* (vandenynas), *Baltija* (jūra), *Nemunas, Mastis* (ežeras), *Alpės, Medvėgalis; Pietų Amerika, Vidurinė Azija, Mėlynasis Nilas, Baltoji Ančia*, bet: *Atlanto vandenynas, Baltijos jūra, Kuršių marios, Galvės ežeras, Kaukazo kalnai, Raigardo slėnis*;

b) *miestų, kaimų* ir kitų gyvenamųjų vietų pavadinimai, pvz.: *Vilnius, Paryžius, Žaliakalnis* (miesto dalis), *Giruliai, Bijotai, Nasrėnai; Naujoji Vilnia, Žemaičių Naumiestis, Buenos Airės, San Paulas*; bet: *Nasrėnų kaimas, Ateities gatvė, Laisvės prospektas*;

c) *valstybių, šalių* ir kitų administracinių vienetų pavadinimai, pvz.: *Indija, Suomija; Lietuvos Respublika, Didžioji Britanija, Naujoji Zelandija; Jungtinės Amerikos Valstijos, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė*, bet: *Telšių apskritis, Kauno rajonas, Suvalkų vaivadija, Permės sritis*.

Taip pat didžiąja raide rašomi apibrėžtos reikšmės neadministraciniai vienetai, pvz.: *Dzūkija, Dainava, Užnemunė, Užkaukazė*. Neapibrėžtos reikšmės vietovių pavadinimai rašomi mažąja raide, pvz.: *panemunė, panerys, užminijis*.

Pasaulio šalių pavadinimai *rytai, vakarai, šiaurė, pietūs* rašomi mažąja raide, bet šie žodžiai rašomi didžiąja raide, kai reiškia teritorijų pavadinimus, pvz.: *Tolimieji Rytai, Pietų Amerika, Vakarų Europa, Vakarai* (Vakarų Europos ir Vakarų pusrutulio valstybės), *Rytų Lietuva* (Vilniaus krašto reikšme).

P a s t a b a . Apibendrinta ar perkeltine reikšme vartojami geografiniai pavadinimai rašomi mažąja raide, pvz.: *Patvino nemunai. Nereikia amerikų atrasti*.

6.4. ĮSTAIGŲ, ĮMONIŲ IR ORGANIZACIJŲ PAVADINIMAI

6.4.1. Įstaigų, įmonių ir organizacijų pavadinimų pirmasis žodis rašomas didžiąja raide:

a) jei pavadinimas susideda vien iš bendrinių žodžių, didžiąja raide rašomas pirmasis bendrinis žodis, pvz.: *Lietuvių kalbos institutas, Valstybinė lietuvių kalbos komisija, Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga, Pasaulinė taikos taryba, Tarptautinė filosofų draugija*;

b) jei oficialus įstaigos, įmonės, organizacijos pavadinimas prasideda geografiniu ar administraciniu (valstybės, miesto, rajono, seniūnijos) pavadinimu ar asmens vardu, didžiąja raide rašomas tik tikrinis vardas, o po jo einantis ir visi kiti bendriniai žodžiai rašomi mažąja raide, pvz.: *Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos bankas, Suomijos nacionalinis muziejus, Vilniaus rajono taryba, Kauno verslininkų asociacija, Panevėžio dramos teatras, Vilniaus pirmoji vidurinė mokykla, Liudvinavo paštas; Antano Vienuolio vidurinė mokykla, M. K. Čiurlionio dailės muziejus, Vytauto Didžiojo universitetas*;

c) jei pavadinimo viduje yra tikrinis daiktavardis, jis rašomas didžiąja raide, pvz.: *Atviros Lietuvos fondas; Vilniaus viešoji Adomo Mickevičiaus biblioteka, Dusetų Kazimiero Būgos vidurinė mokykla*;

d) sutrumpinti oficialūs pavadinimai, kaip ir pilnieji, pradedami didžiąja raide, pvz.: *Lietuvos nacionalinė filharmonija – Nacionalinė filharmonija – Filharmonija, Valstybinė lietuvių kalbos komisija – Lietuvių kalbos komisija – Komisija.*

P a s t a b o s . 1. Kai pavadinimas sutrumpinamas iki rūšinės reikšmės žodžio, jis gali virsti bendrinio žodžiu, rašomu mažąja raide, pvz.: *Vilniaus universitete studijavo istoriją. Baigęs universitetą, dirbo mokykloje.*

2. Išskiriamosios (tikrinės) reikšmės neturintys įmonių, įstaigų ir organizacijų pavadinimai rašomi mažąja raide, pvz.: 1. *Vilniuje pastatyta nauja klinikinė ligoninė.* 2. *Panevėžyje yra cukraus fabrikas ir alaus darykla.*

6.4.2. Jei įstaiga, įmonė ar organizacija turi simbolinį su kabutėmis rašomą vardą, didžiąja raide rašomas tik šis vardas, o prie jo esantys rūšinės reikšmės pavadinimai rašomi mažąja raide, pvz.: *komercinis bankas „Lietuvos verslas“, akcinė bendrovė „Gintaras“, berniukų choras „Ažuoliukas“.*

6.4.3. Aukščiausių valstybinės valdžios įstaigų pavadinimų visi žodžiai rašomi didžiosiomis raidėmis, pvz.: *Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas, Suomijos Valstybės Taryba, Latvijos Respublikos Ministrų Taryba.*

Didžiosiomis raidėmis taip pat rašomi aukščiausių tarptautinių organizacijų ir jų organų pavadinimų visi žodžiai, pvz.: *Jungtinės Tautos (Jungtinių Tautų Organizacija), Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, Saugumo Taryba, Europos Taryba.*

Vartojant sutrumpintą aukščiausių įstaigų pavadinimą, jo visi žodžiai irgi rašomi didžiosiomis raidėmis, pvz.: *Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas – Konstitucinis Teismas.*

6.4.4. Sudėtiniame pavadinime esantis kitas oficialus pavadinimas, t. y. struktūrinio padalinio pavadinimas, pradedamas didžiąja raide, pvz.: *Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo komitetas, Žemės ūkio ministerijos Privatizavimo departamentas, Lietuvių kalbos instituto Žodynų skyrius, Kretingos rajono savivaldybės Švietimo skyrius.*

P a s t a b a . Masiškai paplitusių padalinių (pvz.: cechų, brigadų, buhalterijų, raštinių, bibliotekų, kabinetų, laboratorijų, kasų) pavadinimai rašomi mažąja raide, pvz.: *Gelžbetonio konstrukcijų gamyklos betonuotojų brigada, Jaunimo teatro biliety kasos, Salantų vidurinės mokyklos biblioteka.*

Taip pat mažąja raide rašomi įstaigų, įmonių, organizacijų valdymo vienetų pavadinimai, pvz.: *Mokslų akademijos prezidiumas, Vilniaus universiteto rektoratas, Lietuvos banko valdyba.*

6.5. KITI PAVADINIMAI

Įvairūs kiti pavadinimai rašomi pagal tokias pat taisykles kaip minėti įstaigų, įmonių ir organizacijų pavadinimai.

6.5.1. Rūmų, salių, architektūros paminklų pavadinimai ir keliažodžių pavadinimų pirmasis žodis rašomas didžiąja raide, pvz.: *Luvras, Ermitažas; Baltieji rūmai, Žiemos rūmai, Baltoji salė, Gintaro muziejus, Aušros vartai, Vilniaus rotušė, Kauno sporto halė.*

6.5.2. Dokumentų pavadinimų pirmasis žodis rašomas didžiąja raide, pvz.: *Taikos dekretas, Branduolinio ginklo neplatavimo sutartis, Versalio taikos sutartis.* Jei pavadinimas prasideda geografiniu pavadinimu, didžiosiomis raidėmis rašomas tik tas pavadinimas, pvz.: *Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas, bet Valstybinės kalbos įstatymas.*

Ypatingos reikšmės dokumentų visi žodžiai rašomi didžiosiomis raidėmis, pvz.: *Lietuvos Statutas, Lietuvos Nepriklausomybės Aktas, Lietuvos Respublikos Konstitucija, taip pat Šventasis Raštas.*

6.5.3. Valstybės apdovanojimų ir premijų pavadinimų pirmasis žodis (ar priekyje esantis geografinis pavadinimas) rašomas didžiąja raide, pvz.: *Vyčio kryžiaus ordinas, Garbės legiono ordinas, Lietuvos nacionalinė premija, Lietuvos Respublikos valstybinė premija – Valstybinė premija.*

Jei apdovanojimo pavadinimas yra su kabutėmis, didžiąja raide rašomas šio pavadinimo pirmasis žodis, pvz.: „Laisvės varpo“ medalis, medalis „Už narsumą“.

P a s t a b o s . 1. Garbės ar padėkos raštų ir garbės vardų bei laipsnių pavadinimai rašomi mažąja raide, išskyrus tuos atvejus, kai jie prasideda tikriniu vardu ar pavadinimu, pvz.: *padėkos raštas, garbės raštas* (bet *Vilniaus universiteto garbės raštas*), *sporto meistras, mokslų daktaras, habilituotas daktaras, profesorius*.

2. Pareigūnų ir užsienio šalių valdovų pavadinimai rašomi mažąja raide, pvz.: *prezidentas, ministras, rektorius, direktorius, senatorius, karalius, šachas, chanas*. (Apie jų rašymą didžiąja raide žr. 6.6.2.)

6.5.4. **Svarbių istorinių įvykių ir epochų pavadinimų pirmasis žodis rašomas didžiąja raide**, pvz.: *Balandžio konferencija, Šiaurės karas, Pirmasis pasaulinis karas, Dvidešimtosios olimpinės žaidynės, Renesansas, Šviečiamasis amžius*.

P a s t a b a . Stilių, pasaulėžiūrų, išskiriamosios reikšmės neturinčių epochų ir įvykių pavadinimai rašomi mažąja raide, pvz.: *barokas, gotika, rokokas, renesansas* (kaip stilius); *humanizmas, materializmas; antika, viduramžiai, akmens amžius; pilietinis karas, kryžiaus karai*.

6.5.5. **Švenčių pavadinimai ir keliažodžių pavadinimų pirmasis žodis rašomas didžiąja raide**, pvz.: *Velykos, Kalėdos, Joninės; Naujieji metai, Vasario 16-oji, Motinos diena, Gedulo ir vilties diena*.

6.5.6. **Simboliniai į kabutes paimti pavadinimai rašomi didžiąja raide, o jei jie susideda iš kelių žodžių, didžiąja raide rašomas pirmasis jų žodis**. Be įstaigų, įmonių, organizacijų (žr. 6.4.2) ir apdovanojimų (žr. 6.5.3), taip rašomi:

a) spaudinių ir meno kūrinių pavadinimai, pvz.: „*Metai*“ (žurnalas) ir žurnalas „*Metai*“, „*Kultūros barai*“, „*Šiaurės Atėnai*“; „*Metai*“ (poema), *opera „Pilėnai*“, *romanas „Baltaragio malūnas*“, *baletas „Ant marių kranto*“, *eilėraštis „Kur bėga Šešupė*“;

b) mašinų ir mechanizmų markių ir firminiai prekių pavadinimai, pvz.: *televizorius „Taurus*“, *šaldytuvas „Snaigė*“, *saldainiai „Paukščių pienas*“; *automobilis „Latvija*“, *šildymo katilas „Beržas-4*“, *automobilis „Audi 100*“.

P a s t a b a . Kitų kalbų simboliniai spaudinių ir firmų pavadinimai, kurie originalo kalba rašomi nelotyniško pagrindo rašmenimis, perrašomi lietuviškomis raidėmis, o rašomi lotyniško pagrindo rašmenimis – paliekami originalo rašybos, pvz.: „*Trud*“, „*Mosfilm*“, „*Moskvič*“, „*Vostok*“, „*Novyj mir*“; „*Karogs*“, „*l'Humanité*“, „*Renault*“, „*Electrolux*“, „*General Motors*“.

6.6. STILISTINIS DIDŽIŲJŲ RAIDŽIŲ VARTOJIMAS

6.6.1. **Didžiąja raide rašomi žodžiai, kuriais mandagiai, su pagarba kreipiamės į kitą asmenį** (laiškuose, sveikinimuose, kvietimuose, prašymuose), pvz.: *Jūs, Tu, Tamsta, Pone, Gerbiamasis, Sveikas, Bičiuli, Mielas(is) Drauge*. Didžiosiomis raidėmis rašomi aukščiausio laipsnio pagarbos žodžiai ir kreipiniai: *Jo Ekscelencija, Jo Šventenybė, Jūsų Ekscelencija, Jūsų Šventenybė*.

6.6.2. **Iš pagarbos didžiosiomis raidėmis gali būti rašomi aukščiausiųjų pareigūnų pavadinimai**, pvz.: *Lietuvos Respublikos Prezidentas – Prezidentas, Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas*.

Prašymuose ir panašiuose dokumentuose didžiąja raide rašomas kiekvieno pareigūno, į kurį kreipiamės, pavadinimas, pvz.: *Raseinių vidurinės mokyklos Direktoriui*.

6.6.3. **Didžiosiomis raidėmis rašomi žodžiai, kai jų žymimoms sąvokoms teikiama išskirtinė reikšmė ir pagarba**, pvz.: *Duona, Motina, Žmogus, Tėvynė, Laisvė, Nepriklausomybė, Tiesa*. Šių žodžių stilistinė reikšmė paaiškėja iš sakinio, pvz.: 1. *Aš žinau, yra Tiesa pasauly...* (B. B.) 2. *Tas Laisvės nevertas, kas negina jos*. 3. *Menas turi sleisti Viltį, Gėrį ir Grožį*.